

אסור מלספר ומלכבס

1. שיעורי הרב עניני אבילות ותשעה באב ע, יא

הואיל והיא מאיסורי שבעה ושבת דוחה לכל איסורי שבעה.³ ועפ"ז יש לבאר גם מה שהחמירו הפוסקים יותר בתספורת מבכיבוס. דהנה איתא במתני' סוף פ"ד דתענית (כו:): "שבת שחל ט"ב להיות בתוכה אסורין מלספר ומלכבס, ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת". וכתב על זה בהגהות אשר"י (סי' לב) שמותר רק לכבס, אבל לספר אסור אפי' לכבוד שבת. וכיאר המג"א (סי' תקנא ס"ק יד) דטעמו משום דבלא"ה אין רגילין לספר בכל שבוע, ולפיכך אין להתיר בשבוע שחל בו ט"ב.⁴ אך לפי דברינו י"ל בפשיטות דהואיל ואיסור תספורת הוא מאיסורי אבילות דשלשים ממילא אינו נותר מפני כבוד שבת. ונראה שלא אסרו חכמים שום איסורי שבעה בשבוע שחל בו ט"ב חוץ מכיבוס משום דשאני כיבוס משאר איסורי שבעה. דהנה יש כמה סוגי איסור באבילות שבעה. יש דברים האסורים כדי שהאבל יהא מנוול כגון רחיצה וסיכה ונעילת הסנדל או כדי שיצטער כגון תשמיש המטה. ויש דברים האסורים מטעמים אחרים כגון איסורי תלמוד תורה ושאלת שלום דילפינן מ"האנק דום" שאבל צ"ל בשתיקה, וכן איסור מלאכה דילפינן מ"והפכתי חגיכם לאבל" שיום אבל צ"ל יום בטלה כמו חג. ונראה דבשבוע שחל בו ט"ב לא אסרו חכמים אלא אותם איסורי שבעה שאי קיומם היה גורם להיסח הדעת מן האבילות כגון כיבוס.⁵ וכן מבואר מלשון רש"י בתענית (כט: ד"ה אפי') שאסור אפי' לכבס ולהניח לאחר ט' באב "דנראה כמסיח דעתו שעוסק בכיבוס בגדים".⁶

3 ועיין בכיבוס הגר"א (שם סק ג) שחולק על הרמ"א, ודעתו שיש להתיר לבישת כלים מגוהצים בשבת חזון מק"ו, דמה כיבוס מותר בט"ב עצמו לכבוד שבת על א' כמה וכמה יש להתיר לבישת בגדים מגוהצים בשבת חזון. ולפי דברינו יש לדחות ק"ו זה בפשיטות, שהרמ"א סובר דשבת אינה מתרת אלא איסורי שבעה ולא איסורי שלשים, ומש"ה שפיר יש לחלק דכיבוס מותר לכבוד שבת ואילו לבישת בגדים מגוהצים אסורה.

4 עיין בתשו' חת"ס (יו"ד סי' שמח ד"ה ואי) שכתב דלא מיירי המג"א אלא בתספורת הראש, אבל תספורת הזקן כודאי יש להתיר לכבוד שבת שהרי נהוג היום להתגלח ברגילות, ומי שאינו מתגלח מצטער הרבה והרי הוא מנוול מאד.

5 ואע"פ שמעשה כיבוס אינו אסור בשבעה מטעם זה (דהא ליכא איסור היסח הדעת באבל כמו שמבואר לקמן בסי' כו הע' 4) אלא משום דדינו כמלאכה, מ"מ אסורו חכמים בשבוע שחל בו ט"ב מטעם זה.

6 ואע"פ שגם איסור מלאכה מונע היסח הדעת מן האבילות, ואמנם לפי הרע"ב בפסחים (פ"ד מ"ה) מה"ט גופא אסורה בט"ב עצמו, י"ל שהקילו חכמים שלא לאסרה בשבוע שחל בו ט"ב מפני שחששו שהיא גזירה שאין הציבור יכול לעמוד בה, משא"כ באיסור כיבוס.

2. משנה תענית ד:ו,ז

תמשה דברים ארעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז ותמשה בתשעה באב. בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות, ובטל התמיד, והבקעה העיר, ושרף אפוסטמוס את התורה, והעמיד צלם בהיכל. בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יפנסו לארץ, וחרב הבית בראשונה ובשנייה, ונלפדה ביתר, ונחרשה העיר. משנכנס אב, ממעטין בשמחה: שבת שחל תשעה באב להיות בתוכה, אסור מלספר ומלכבס, ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת. ערב תשעה באב לא יאכל אדם שני תבשילין, לא יאכל בשר ולא ישתה יין. רבן שמעון בן גמליאל אומר, ישנה. רבי יהודה מחייב בכפית המטה, ולא הודו לו חכמים:

3. תלמוד בבלי מסכת יבמות דף מג עמוד א

תניא: מראש חדש ועד התענית - העם ממעטין מעסקיהן מלישא ומליתן, מלבנות ולנטוע, ומליארס ומלישא; שבת שחל תשעה באב בתוכה - אסור לספר ולכבס וי"א: כל החדש אסור. מתקיף לה רב אשי: ממאי דליארס - ליארס ממש? דלמא למיעבד סעודת אירוסין הוא דאסור, הא ליארס שפיר

דמי! אי הכי, מלישא - לינשא נמי, למיעבד סעודת נשואין הוא דאסור, הא לישא שפיר דמי! הכי השתא, בשלמא נשואין בלא סעודה איכא שמחה, אלא אירוסין בלא סעודה מי איכא שמחה? אלא אמר רב אשי: שאני אבילות חדשה מאבילות ישנה, ושאני אבילות דרבים מאבילות דיחיד.

4. תלמוד בבלי מסכת תענית דף כט עמוד ב

אמר רב: לא שנו אלא לפניו, אבל לאחריו - מותר. ושמואל אמר: אפילו לאחריו נמי אסור. מיתבי: שבת שחל תשעה באב להיות בתוכה אסור לספר ולכבס, ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת. כיצד? חל להיות באחד בשבת - מותר לכבס כל השבת כולה. בשני בשלישי ברביעי ובחמישי, לפניו - אסור, לאחריו - מותר. חל להיות בערב שבת - מותר לכבס בחמישי, מפני כבוד השבת. ואם לא כבס בחמישי בשבת - מותר לכבס בערב שבת מן המנחה ולמעלה. לייט עלה אביי, ואיתימא רב אחא בר יעקב, אהא. חל להיות בשני ובחמישי - קורין שלשה ומפטיר אחד, בשלישי וברביעי - קורא אחד ומפטיר אחד. רבי יוסי אומר: לעולם קורין שלשה ומפטיר אחד. תיובתא דשמואל! - אמר לך שמואל: תנאי היא, דתניא: תשעה באב שחל להיות בשבת, וכן ערב תשעה באב שחל להיות בשבת - אוכל ושותה כל צרכו, ומעלה על שולחנו אפילו כסעודת שלמה בשעתו, ואסור לספר ולכבס מראש חדש ועד התענית, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: כל החדש כולו אסור. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אינו אסור אלא אותה שבת בלבד. ותניא אידיך: ונוהג אבל מראש חדש ועד התענית, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: כל החדש כולו אסור, רבן שמעון בן גמליאל אומר: אינו אסור אלא אותה שבת בלבד. אמר רבי יוחנן: ושלישתן מקרא אחד דרשו, דכתיב והשבת כל משושה חגה חדשה ושבתה. מאן דאמר מראש חדש ועד התענית תלמוד בבלי מסכת תענית דף ל עמוד א - מחגה ומאן דאמר כל החדש כולו אסור - מחדשה, ומאן דאמר כל השבת כולה אסור - משבתה. אמר רבא: הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. ואמר רבא: הלכה כרבי מאיר. ותרוייהו לקולא. וצריכא, דאי אשמועינן הלכה כרבי מאיר - הוה אמינא: אפילו מראש חדש, קמשמע לן הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. ואי אשמועינן הלכה כרבן שמעון בן גמליאל - הוה אמינא: אפילו לאחריו, קמשמע לן הלכה כרבי מאיר.

תוספות מסכת תענית דף ל עמוד א

ותרוייהו לקולא - ... אבל היכא דחל ט"ב בה' בשבת מותר לכבס ולספר מחצות ואילך מפני כבוד השבת דאין להמתין עד ערב שבת מפני טורח השבת.

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת תענית פרק ד

א"ר יונה, הָדָא דְאֵתְ אִמְר מְרוּחַ וּמְלַבּוּשׁ הַכוּוּנָה לַכֶּבֶס וּלְבוּשׁ אִסוּר בְּרֵם מְרוּחַ וּמְתַקְנָה אֲבָל מוֹתֵר לַכֶּבֶס וּלְתַקּוּן לְאַחַר ט"ב. ר"ש אָמַר כֵּן אֲנִי אֶמְרִינָן כִּי הִיא הַגִּירָסָה. וְאוֹמֵר שְׂאִין הַהֲלָכָה כִּי אֵלָּא הַכּוּבֶס הַזֶּה אִסוּר לִיָּה מִיַּעֲבָד עֵיבָדְתִּיהָ אִסוּר לֹא לְעַבְדוֹ בְּשַׁבּוּעַ שְׁחַל בּו ט"ב. וְשׂוֹאֵל מִתְנִי פְּלִיגָא מִהַמְשַׁנָּה קֶשֶׁה עַל ר' יוֹנָה. שְׁבַת שְׁחַל ט' בְּאָב לְהֵיטֵב בְּתוֹכָהּ אִסוּרִין מְלָסְפֵר וּמְלַכְבֵּס וּבְחַמִּישֵׁי מוֹתְרִין מִפְּנֵי כְבוֹד הַשְּׁבַת מִשְׁמַע שְׂרָק בְּחַמִּישֵׁי מוֹתֵר אֲבָל לֹא בִשְׂאֵר יְמֵי הַשְּׁבֻעַ! וְעוֹנֵה מַה שְּׂאֵמֵר בְּמִשְׁנֵה וּבְחַמִּישֵׁי מוֹתְרִים, הַכוּוּנָה לְתַסְפּוֹרַת הַשְּׂוֹבָה אִז מוֹתֵר רַק בְּיוֹם חַמִּישֵׁי, אֲבָל לַכֶּבֶס מוֹתֵר בְּכָל הַיָּמִים. רַבִּי בָּא בְּרַ פְּהֵן אִמְר קוּמִי ר' יוֹסֵה, רַבִּי אָחָא בְּשֵׁם ר' אֲבָהוּ, ט' בְּאָב שְׁחַל לְהֵיטֵב בְּשַׁבַּת, שְׂתֵי שְׁבַתוֹת מוֹתְרוֹת לְאַחֲרָיו מַהוּ? הָאֵם מוֹתֵר לְסַפֵּר וּלְכַבֵּס בְּיָמִים שְׁבַשְׁבּוּעַ שְׂאֵחַר ט"ב? רַבִּי יוֹחָנָן, אָמַר לְאַחֲרָיו שְׂאֵסוּר לְסַפֵּר בְּכָל הַשְּׁבֻעַ שְׁחַל בּו ט"ב. רַשְׁב"ל אָמַר לְאַחֲרָיו מוֹתֵר. דְּרִשָּׁה רַבִּי חֲזִיָּה בָּא בְּרַ לְצִיפּוֹרָאִי וְלֹא קָבְלוֹן עֲלֵיהוֹן דְּרַשׁ לְבִנֵי צִיפּוֹרִי לְהַתִּיר כְּשִׁיטַת ר"ל, וְלֹא קָבְלוּ א"ר אִימִי לְר' יוֹסֵי, וְאִין בְּנֵן אָחוּי שְׁל ר' חֲזִיָּה הַגְּדוֹל חֲלוּק עֲלֵיוֹן? וְכִי אִין רַב, שְׁהוּא בֵּן אָחוּי שֶׁל ר"ה הַגְּדוֹל חוּלֵק וְאוֹסֵר? א"ל בְּפִירוּשׁ פְּלִיגִין ר"י וְר"ל חוּלֵקִים בְּעֵינֵין זֶה. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לְאַחֲרָיו אִסוּר, רַשְׁב"ל אָמַר לְאַחֲרָיו מוֹתֵר. מַה עֲבָד לָהּ רַשְׁב"ל? מַה יַּעֲשֶׂה ר"ל עִם דְּבָרֵי רַב שְׂאֵסֵר? פְּתַר לָהּ ט' בְּאָב שְׁחַל לְהֵיטֵב בְּשַׁבַּת, וְלִית שְׁמַע מִיָּנָה פְּלוּם וְאִין לָךְ מִכָּאן רְאִיָּה כִּלְל כִּי רַק בְּכַנּוּן זֶה כָּל הַשְּׁבַת אִסוּרָה. רַבִּי יִצְחָק בְּנֵן אֶלְעָזָר, מִן דְּהוּהָ תְּשַׁעָּה בְּאָב נָפַק הוּהָ מְכָרִיז כְּשִׂיזָא ט"ב הִיָּה מְכָרִיז יִפְתַּחוּן סְפָרִיאַי וּמֵאן דְּבַעֲי יִסְפֵּר הַסְּפָרִים יִפְתַּחוּ חֲנוּיָתִיהֶם וּמִי שִׂירְצָה יְבוּא וְיִסְתַּפֵּר כְּתִיב (הוֹשַׁע ב) וְהַשְּׁבַתִּי כָּל מְשׁוֹשָׁה חֲגָה חֲדָשָׁה וְשַׁבְּתָהּ וְכָל מוֹעֲדָה. דְּרִוּמֵי נְהָגִין חֲנָה אֲנִישֵׁי הַדְּרוּם נְהָגוּ אִסוּר כִּיבוֹס וְתַסְפּוֹרַת מִר"ח אֲבָ אֲנִישֵׁי צִיפּוֹרִי נְהָגוּ אִסוּר כָּל חוֹדֶשׁ אֲבָ טִיבְרִיאַי נְהָגִי שְׁבַתָּה בְּשַׁבַּת שְׁחַל בּו ט"ב. חֲזָרִין רַבָּנָן דְּטִיבְרִיאַ לְמִינְהוּג פְּרַבְּנָן דְּצִיפּוֹרִין: